

### מסורת הש"ס

(א) לעיל ע"ד (ב) [לעיל טז,] (ג) [ב"ב טז:] (ד) עירובין ע"פ. (ה) ט"ז (ו) ס"ז ודמק"י, רש"י,

### תורה אור השלם

1 וכל אשר חבמת לב בדיקה שו"ו ויביאו מנוקא את תהבתלת וצגזג ורמקון את תולעת השני ואת השש:

שמות לה כה

2 וכל הנשים אשר נשא לבן אתהו בדיקתה שו"ו את הענים:

### הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ס הוה נקט וכו' רן לחמה גליט: (ו) תוב' ד"ה ין היכי וכו' נחלה לפרס דלא ליתרון קרשים לטבעות שהן זו כנגד זו והיה שם אטבעי דכפי' שהן גלוא"ש אצ"ל דדי היה בארבע ורמי מ"מ מפני וכו' צנייהס ודוחק הס"י:

### מוסף רש"י

וטורו מן הענים: קהל קרשים טו"ו אל ענים, נטון פל עניס משמע (ע"ד שו"י), וביניהן: מן עגלה לעגלה עגלה (ע"י חצ), וצדיקה, ריוח שנין דופן עגלה לאופן ועי' האופן (טס). מצטרפין לעשרה. קרקע עטולה מתפירות הצור והספי כו פי הצור סביב מטרפס לעשרה להסלים עשרה לעומק הצור לשויה רשות היחיד, והיא הדין נמי דחלל הצור ועיני היקף החוליא מתפריס להסלים ארבעה לרחותו ליתרון הטול מעל גב החוליא כלום אל תהנון על גבה, דמקום חוליא הצור והסלע שכן נצטרין עשרה ודחבין לארבעה עטול ממן והטולן על גבן סייג, והנהיה ליק' ר' יוחנן לעגלה דחמא דמא' אורא דמי חוליא הצור והסלע ליתמי הצור והסלע, אלא הא קממעט לן דסבור וחווייהא מתפריס לעשרה, וכי היכי דשעשעין דמקום לנפח משענין מיה ממי דמקמיס (תפסיה, דעא קמי ודחמן לארבעה ושרובין טס).

### רב נסים גאון

אלא דקיימא לן דרך רשות הרבים י"ו אמה. ומשכחת עיקר דילה במשנה בפרק המוכר פירות בבבא בתרא דרך היחיד י"ו אמה, ודרך הרבים י"ו אמה, ודרך המלך אין לה שינוי.

### רבינו הגנאל

פי' שטוח וטור מן הענים, כששן חליו הענים שטופים בדמרבין (וחליון דף קלח) השטוח פל חליו, ומעל גב הענים ב"ו דריות היה שטוח אהון, בדמרבין (וע"י ד:) הטור מע"ג בהמה בשבת, וטוחו בענין הזה צריכה חכמה יתירה. שתי גזוזטרות שתיהן רה"י חן תל אחת ורשות לעצמה ורה"י ביניהן, והמושט והדורק מזה לזה בתוך י"ט לדרבי חכמים פטור אבל אסור. וזה על עיקר משנתניו ששינוי מרצה"י להר"י ורה"י באמצע, ר' עקיבא מחבירי ודמקמיס פטורין, אבל הומבטיס (והדורק) למעלה מעשרה אם היה שטוחין, ולא ואין אחת בגוהה מן האחרת אלא שתיהן מכוננות זו כנגד זו כבר פירשתי למעלה שפותר להושיט ולדורק מזה לזה, ואם יאירן שתיהן שלו אסור להושיט

וגראין קרסין גלולאות. מילתא אחריתי היא שמי מחצרות היו היריעות כל אחת ואחת ה' יריעות תפורות זו עם זו צמחט על פני כל ארכן וצמאנע היה מחצר בקרסים מחצרת עם מחצרת שהיו גלולאות צפפה חילוניה של כל מחצרת צאמאנע המשכן אלו כנגד אלו כדמכיו מקצילות הלולאות וגו'

(שמות טו): נשא לנן. יתירות חכמה ששמע: צין עגלה לעגלה. שגדה ה' אמות כמלא אורך העגלה: למה לי. אורך העגלה ה' אמות: צארבע ופלגא סגי. שאס מסדרן על רחנן אינו מסדר על ה' אמות יותר מג' והרי צארבע ומחאה יכול לסדרן ואי מסדרן צחודן יותר מד' לא יסדר מפני הפסקת מקום הדרימים שצאמאנע הסדרים וצפלגא אמה נמי מסגי ליה: דלא לידחקו. אס נא לסדרן על רחנן: דאי עגלה. חלל שצין דפנות לאופנים ועיני הדופן ועיני האופן: כמלא רחב עגלה. שני הגלדים כמלא רחב חללה דהיינו אמה ורביע לכל דל: למה לי. רחבה תרמי ופלגא אס מפני שאס ינטרן להושיב מן הקרשים למטה יכנים: צאמאא ופלגא סגי. וישכינס זה שלא יהיו הקרשים המוטלים לאורכן על דופנותיהם לרחבה מרדין ונטוין לכאן ולכאן שאס מושצות הקרשים קרצ מתוך שהן ארוכות ויוצאות לחוך ההצה יכבד אחד מן הראשין כשהן מרדין בצליתמן ופלו: חמיסרי סוין. שמי העגלות ההולכות זו צד זו רחב כל אחת ה' אמות הרי י' וה' אמות ריוח שצין עגלה לעגלה הרי ט"ו. ואס תאמר יותר מעשרים הן שהרי הקרשים אורכן י' אמות והן מוטלות על גבי דופני עגלה לרחבה נמלא אורך הקרשים הרי כ' אמה לצד מה שצריך למשוך קרש יל עגלה ועגלה לצד החילון של עגלה שלא יגיעו ראשי הקרשים זו צו ומעבדין את הילון העגלות אין זה משוצה שהקרשים למעלה מעשרה הן שהעגלה גבוה י' ולגבי רה"ר לית לן למחשב אלא מקום העגלות וריוח שצנייהן שהוא למטה מ' דכל למעלה מ' לאו רה"ר היא הלכן לא חשיב ליה: אמאא ויסיפא הוא. עוד צריך להיות צררצ הדרך עודף אמה שתמן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדדין החילונוט של צ' עגלות: דקאי צן לוי דאי משאפלי. זו מונו ליפול לחוך שצנייהס: הוה נקטס לו. נכנס לצין האורא אמה שצנייהס ועומד בצרי אמה שיש צין הטעלה לצדיקן וסמקד את המקר זו על זו שלא תפול העליונה וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה וכסוראה אומן משתלפות אל תוך האורא רן לחוך (ה) צליטת הקרשים צנצדדין עד שמגיע לאמת האורא שצנייהס ודוחק עצמו לעמוד צחצי אמה עד שיחזיר הנשלפת למקומה ועל סדרה: ברחצ"י חוליס סבור. קרקע חסירה הצור נומנין סביצומיו להקיף כמין חומה כמו שאנו נומנין היקף עיס או אכן סביב פי הצור: גב' למה לי למפני חוליס הצור והסלע. פטיטין לן דסלע נקט לעני גוזהה וצור לעני עומק שנטול מתוכו ומוציא לרשות הרבים דלאי גוזהה כגון למורדי מחוליא למטה וכגון דרחצה ארבעה למנה לי למיתמיא כלל הא תנא ליה סלע אלא ודאי למוציא מתוך אוגני צור נקט לה וכיון דהכי הוא חוליא למנה לי ליתמי הצור לעומק והסלע לגוזה: מלטרפין לעשרה. לשויה הצור רה"י ואס הוציא מתוך אונן חוליא חייב:

מחאה

וימנא צפרק צתרא דעירוצין (ד' טס:) צור צרה"ר וחוליימו גוזהה י' בסמוכה לה וקא משמע לן דצור וחוליימה מלטרפין לעשרה י' לומר<sup>א</sup> דדרך תנא להשמעניו צוקר אע"ג שכבר השמעניו צמקום אחר כדלמרינן בריש ברכות (דף ג.) מילתא אנב אורומיה קמ"ל דהעריב שמשו אוכל בתרומה אע"ג דמשנה שלמה היא כנסת' געיס' (מ"א) העריב שמשו אוכל בתרומה וכהנה רבות צהש"ס אי נמי מימורא דמתניתין שמעינן<sup>ב</sup> דמלטרפין<sup>ג</sup> לארבעה ולהשממש על גבה מייירי<sup>ד</sup> משום דמנא עליה מידי ומשתמש כדלמרינן צפרק חלון (עירובין דף עט.) ומייירי כשהחוליא גבוה עשרה דצאניה גבוה י' לא מיחייב נוטל ונותן על גבה והשחא אמי שפיר הא דקמי צמתניתין גבוהין עשרה והא דנקט נמי על גבן ואי צמתניתין להנטרף לעשרה קאמר ואין החוליא גבוה עשרה לא אמי שפיר הא דקמי גבוה עשרה והנותן על גבן נמי אינו חייב כשמניח על גב החוליא כשאינה גבוה עשרה: אלא

אכנס אלא ט"ו אמה. ומשענין הוה תמן בעגלות אמאת אחריתי פלגא דאמאת מהאי גיסא ופלגא דאמאת מהאי גיסא דהוה קאי בן ההם למפיהו דאי משלפין קרשים נקט שבו ומהדר אטבי למקומן. וכן בגזוזטרות שמכוננות להיות ידועת אמאת מושטינן נסרים מזה לזה ומחטיס יחייב, והדורק פטור שכך היתה עבודת הלחים. חללי הבור. פי' העפר היוצא מן הבור מותר אלא כסביביו שיש שהיה לו כמעקה, ואם [זו] החוליא גבוהה י' ורחבה ד' הרי היא כרה"י, וכן סלע כיצאא בה. ואם נטל מרה"ר נתן על גבו או נטל מעל גבו והניח (ברה"י) (ברה"י) יחייב. ואם אינה גבוהה י' או גבוהה י' ואינה רחבה ד', אינה כרה"י והעיקר ממנה נטל ברה"י פטור. וזה מפורש ביציאת השבת בארבע רשויות לשבת ברה"י גבוהה י' ורחב ד' או היא דה"ל גומרה. ואלא מקום שיש ב' רוחב ד' ורחב פטור מן הארץ: אס אין גבוהה מן הארץ: דלא כחלל פחות משלשה דארעא כארעא קאי. אלא גבוה י' ורחב ד' ולא הגיע לעשרה ככרמיתס פטור הוא ואסיהן לא כרה"י ולא כרה"י ואסור להוציא מרה"י אילי. אבל אם [אין] בו רחב ארבעה מרחק לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף. דהא תניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל כמבע"ה ונתמן לו. ואמרין דהאי אסקופה מאי היא, ואוקמינן [באסקופת] כרמלית. ואקשינן עלה לכן סוף איסורא דרבנן איכא. והשתא דלית בה' פ' על ד', ובר' פ' עלה ממנו, אם היא גבוהה וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה על חליתו. והשתא דנתנין בחולית הבור והסלע פחות מכאן פטור, אם אין פחות בגובה ואין פחות ברוחב הוה פטור אבל אסור, ואם פחות ברוחב פטור ומותר לבלבד שלא יחליף. ודיקיינן למה ליה למינחא חלית הבור והסלע, מסייעא ליה ל' ופחות דאמר בור וחליתו מצטרפין לעשרה. והוה דרי' יוחנן בהמוצא תפלין (ף טז) בעניין בור ברשות הרבים וחוליותו גבוהה י' טפחים, והכי דמי כגון ל' ברה"י וחקק בו בארית כנגד רה"י, מקצתו עשאו אחר, [בבא] [בבא] ומקצתו עשאו חוליא על הבור. וארעית הבור עם רה"ר שוה לו. והבור עצמו גבוה מרה"ר וחוליותו י' אמה (גבה הבור וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה על חליתו. והשתא דנתנין ברשות אחת. ונרשמן בירושלמי דיקוקא אחר, אי"ר יוחנן העמוד והחלל מצטרפין לארבעה, והוא שהיה העמוד רובע על החלל. והחלל זהו פתחת הבור, והעמוד הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור, אם נמצא מן השפפה אל השפה ד' טפחים אע"פ שיש חלל באמצע הוא היה

שתי' גזוזטרות בור'. מייירי שסתום למטה צשום דצר ואין גדיים צוקעים תחתיהם או שיש מחילות למעלה מן הגזוזטרל דמו לא חיישינן לצניקת גדיים וכן עגלות היו רה"י אע"פ שתחתיהם רה"ר לפי שיש מגוף העגלה עד למעלה מן הקרשים הרצה יותר מעשרה: בין עגלה לעגלה במלא אורך עגלה. שנימנא צעמלא נקטיס ואנב אורחא קמ"ל דלוקר עגלה חמש אמות: בי היכי דלא לידחקו קרשים. פרש"י אס צאת לסדרן על רוחנן וקסה דהא מקיף לעיל דמנח לכו אחרון אלא נרל' לפרס דלא לידחקו קרשים (ו) אע"ג דדי היה צארבע וחצי לעצמות שהן זו כנגד זו והיו שס אטבעי דמלפרס שהן גלוא"ש מכל מקום מפני כוודן משתרצים ודומקין זה לזה אס לא שיש ריוח גדול צנייהס ודמוקין: למה י' באמתא ופלגא סגי. לשטת רש"י ששמי עגלות היו מפורקות זו מזו ויש הספק צנייהס ה' אמות וכל אחת טעונה לצד משוי של קרשים קסה דהיאך יכולין קרשים שכל כך כוודין שאורכן עשר אמות ורוחנן אמה וחצי ועינין ואמה לעמוד על צ' אמות ומחאה רוחצ"י ועוד דפריך צאמתא ופלגא סגי איך יכול כ"כ כווד גדול לעמוד צאמתא ופלגא

### עין משפט ור מוצה

### מוסף תוספות

א. וכל שאר הקרש שהוא שבע אמות ומחצה ברולט לחוץ ואינו מונח ומידור הקרשים טרבה. יעניא. ב. והיו ברולטי חוץ מן הקרשים שמונה אמות ומחצה. יעניא. ג. דיוין שכל קרש שווא וקרש אינו נשא אלא על גבי עגלה אחת. ח' הדין. ד. ת. ה. אמות כשיעור עגלה או עשר אמות כשיעור קרש. מוס' הלא"ש. ו. וטעונות בחדר חצי הקרשים שהם כ"ד בשלשה סדרים, שמונה קרשים בכל סדר זו ע"ג זו ותחתיו ארסס על רחב שתי העגלות, רש קרש האחד בעגלה זו וראש הקרש השני בעגלה שצבדה, ורחב העגלה שתי אמות ומחצה. יעניא. ו. לפי מוס' ד"ה ין ליל לאויה י"ל דמי' מרסס וקסה קרשים ככל סדר, ולפי' סה. ו. לא היה ברולט מן הקרשים כלום חוץ להעגלות. יעניא. ז. לרוחב העגלה. יעניא. ח. ואצרי עגלה קאי דאמרין דהויא שתי אמות ומחצה. ח' הדין. ו. שאם אתה נוהן לל צל רצד אמה וחצי נמצאו הקרשים שוכבים על שתי העגלות באורך הן אמות של הקרש ואמה מן הקרש יוצאה ביזו מכאן ואמה אחותו יוצאה ביזו מכאן ובכל אן היה הקרש יוצא חוץ לאופני העגלה לפי שהעגלות ואופניהם יהיו לפי חשבון זה י"א אמות ואין אורך הקרש כי א" אמות, וביזין הוא שאפי' בפחות מאמה וחצי היה די כדי שיהיו בין האופנים והעגלות י' אמות באורך הקרש אלא לא דק פורחא ודחבין צוקב תפשו לו. טעמא חלו. ט. דלא ביציא שיהא ברולט מן כלום. יעניא. י. והשתא פרכי' שפיר כי רוחב רשות הרבים של משכן מחטיס הויין, שבע אמות ומחצה לרוחב העגלה האחת ורחב אופניה ושבעה אמות ומחצה לרוחב העגלה השנית ואופניה, ופרקי' ז' חוץ לאופנים החיצוניים נתנו אמה יתירה דהוה קאי בה כן לוי חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דמי משתלפי קרשים נקט להו. יעניא. יא. עיקר צמתניתין דהכא לאשמועינן דרשות היחיד לא הוי בפחות מעשרה ורוחב ארבעה, ואבב סלע תנא חולת הבור. מוס' הלא"ש. יב. דכי היכי דתוליותו מצטרפין לעשרה (והכי נמן), מוס' הלא"ש. יג. רוחב כותלי החוליא לחלל הבור. יעניא. יד. [דן]אצרי' דהותכו ללא רה"י הוה על גבי רה"י. מוס' עירובין ע"פ.

### רבינו הגנאל (המשך)

זו והיו הקרשים מוטלין רוחב הקרשים שיעור העגלות נמצאו שיעור העגלות מצטרפות קרשי המכשן והמחלות מצטרפות בדרך ט"ו אמה, וזה תחתיהן וביניהן ואקשינן אלא הא דקיי"ל דרך רה"ר ט"ו אמה, ודקנתון בפרק המוכר פירות לחבירו בפרק הכונס צאן ממשכן לה מגמרין לה ממשכן ממחלת העגלות, ודחבית הנה

אינס אלא ט"ו אמה. ומשענין הוה תמן בעגלות אמאת אחריתי פלגא דאמאת מהאי גיסא ופלגא דאמאת מהאי גיסא דהוה קאי בן ההם למפיהו דאי משלפין קרשים נקט שבו ומהדר אטבי למקומן. וכן בגזוזטרות שמכוננות להיות ידועת אמאת מושטינן נסרים מזה לזה ומחטיס יחייב, והדורק פטור שכך היתה עבודת הלחים. חללי הבור. פי' העפר היוצא מן הבור מותר אלא כסביביו שיש שהיה לו כמעקה, ואם [זו] החוליא גבוהה י' ורחבה ד' הרי היא כרה"י, וכן סלע כיצאא בה. ואם נטל מרה"ר נתן על גבו או נטל מעל גבו והניח (ברה"י) (ברה"י) יחייב. ואם אינה גבוהה י' או גבוהה י' ואינה רחבה ד', אינה כרה"י והעיקר ממנה נטל ברה"י פטור. וזה מפורש ביציאת השבת בארבע רשויות לשבת ברה"י גבוהה י' ורחב ד' או היא דה"ל גומרה. ואלא מקום שיש ב' רוחב ד' ורחב פטור מן הארץ: אס אין גבוהה מן הארץ: דלא כחלל פחות משלשה דארעא כארעא קאי. אבל אם [אין] בו רחב ארבעה מרחק לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף. דהא תניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל כמבע"ה ונתמן לו. ואמרין דהאי אסקופה מאי היא, ואוקמינן [באסקופת] כרמלית. ואקשינן עלה לכן סוף איסורא דרבנן איכא. והשתא דלית בה' פ' על ד', ובר' פ' עלה ממנו, אם היא גבוהה וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה על חליתו. והשתא דנתנין בחולית הבור והסלע פחות מכאן פטור, אם אין פחות בגובה ואין פחות ברוחב הוה פטור אבל אסור, ואם פחות ברוחב פטור ומותר לבלבד שלא יחליף. ודיקיינן למה ליה למינחא חלית הבור והסלע, מסייעא ליה ל' ופחות דאמר בור וחליתו מצטרפין לעשרה. והוה דרי' יוחנן בהמוצא תפלין (ף טז) בעניין בור ברשות הרבים וחוליותו גבוהה י' טפחים, והכי דמי כגון ל' ברה"י וחקק בו בארית כנגד רה"י, מקצתו עשאו אחר, [בבא] [בבא] ומקצתו עשאו חוליא על הבור. וארעית הבור עם רה"ר שוה לו. והבור עצמו גבוה מרה"ר וחוליותו י' אמה (גבה הבור וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה על חליתו. והשתא דנתנין ברשות אחת. ונרשמן בירושלמי דיקוקא אחר, אי"ר יוחנן העמוד והחלל מצטרפין לארבעה, והוא שהיה העמוד רובע על החלל. והחלל זהו פתחת הבור, והעמוד הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור, אם נמצא מן השפפה אל השפה ד' טפחים אע"פ שיש חלל באמצע הוא היה